

suggested to tax them at the rate of 5 percent.

Extreme incomings have unstable and even accidental nature of arrival that motives to apply higher tax rate – 10 percent. Tax assessment base of its income type is total sum of finances received by a payer from the foregoing sources.

Suggested tax rates have adaptive nature because they adapt to peculiarity of every payer and income type.

After searching it is determined that income tax of individuals paid from secondary incomings must be aimed to state budget. Tax paid from basic and hidden incomings must be put at the disposal of local budget.

Calculations settled according to standards of suggested model development of effective taxation of income of individuals show advantage of predicted rate above real that affirms about stronger resistance of suggested model to changes in economic environment and relative resistance during time of crisis.

Therefore practical realization of suggested model and adjustment of taxation of income procedure of individuals affect positively at all levels of taxation process and arrivals into budget of different levels.

Key words: *income tax, basic income, secondary income, hidden income, model development of taxation of income of individuals.*

УДК 336.77.067.21

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

С.А. Власюк, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

Розглянуто стан та проблеми функціонування ринку споживчого кредитування, проаналізовано обсяги наданих кредитів, обґрунтовано чинники, що гальмують даний процес. Запропоновано теоретичні та практичні підходи щодо збільшення обсягів споживчого кредитування в Україні.

Ключові слова: *кредит, споживчий кредит, ризики, кредитний рейтинг, кеш-кредит.*

На сучасному етапі виходу України з кризового стану та подальшого економічного розвитку важливе місце належить пошуку шляхів удосконалення кредитної системи та ефективне управління її ризиками, реалізації банківськими установами зваженої кредитної політики, формування нових банківських продуктів тощо.

В Україні протягом останніх років стимулюючим фактором розвитку економіки виступає банківське споживче кредитування. Рівень попиту на позикові фінансові ресурси з боку населення та їх пропозиції банківськими фінансово-кредитними установами постійно зростає.

Методика дослідження. Основою дослідження є системний метод пізнання закономірностей банківського кредитування населення, а також низка загальнонаукових і специфічних методів, які в сукупності дають змогу детально дослідити шляхи удосконалення кредитної системи. У процесі дослідження використовувалися такі методи: наукової абстракції – для формулювання теоретичних узагальнень і висновків; аналізу і синтезу – для вивчення характеру і причинно-наслідкових зв'язків, встановлення тенденцій розвитку явищ і процесів в банківському секторі; монографічний – для вивчення досвіду банківського

кредитування в розвинутих країнах світу та ін.

Результати досліджень. Розглядаючи споживче кредитування загалом, можна сказати, що, не дивлячись на досить високі витрати по веденню цього напрямку кредитування, вони заслуговують уваги, так як, є стабільним джерелом прибутку банку.

Ринок споживчого кредитування орієнтований на задоволення споживчих потреб населення є невід'ємною складовою кредитного ринку. Відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» споживчим кредитом є кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції [1].

Найбільшого розвитку споживче кредитування за кордоном набуло у 20-ті роки ХХ ст. у США, Канаді, Англії та Австралії, а з середини 50-х років – у ФРН, Франції, Італії та інших європейських країнах, а трохи пізніше у Японії під впливом посилення розриву між зростаючими можливостями виробництва й обмеженими рамками платоспроможного попиту населення.

На сьогодні найвищий рівень обсягів споживчого кредитування зафіксовано у країнах Азії, на другому місці – країни Європи, на третьому – Латинської Америки. Зазначимо, що у розвинутих країнах споживче кредитування приносить банкам левову частку доходів, адже майже всі великі покупки відбуваються в кредит. У Європі кількість людей, що користуються споживчими кредитами, у 50 разів перевищує російські показники, а в США – у 75 разів. Для того, щоб визначити ситуацію, яка склалася на ринку споживчого кредитування у зарубіжних державах, розглянемо їхні основні умови кредитування населення. Вирішальну роль у цьому питанні відіграє ціна кредиту. Якщо взяти, наприклад, кредит на купівлю автомобіля у Великобританії, то ціна його становить 2 – 3% на рік, тоді як у Росії – до 35 – 50% річних [2].

В 2013 році Україна знаходилася у стані політичних та економічних потрясінь, кризовими явищами в економіці України і вітчизняної банківської системи зокрема. Такі явища мали системний характер та негативний вплив на більшість українських банків у першу чергу внаслідок втрати ними значного обсягу ліквідних коштів через відтік коштів клієнтів з банківської системи.

Українська гривня девальвувала щодо основних світових валют, і для підтримання стабільності економіки було необхідним істотне зовнішнє фінансування.

У лютому 2014 року суверенний кредитний рейтинг України було понижено, і він досяг рівня ССС із негативним прогнозом.

Національний банк України запровадив низку стабілізаційних заходів для обмеження відтоку коштів клієнтів із банківської системи України та вирішення питання ліквідності українських банків, у тому числі:

- тимчасові обмеження стосовно обробки банками клієнтських платежів, зокрема, встановлення мінімального строку у чотири банківські дні для здійснення купівлі іноземної валюти за дорученням юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- тимчасові обмеження на придбання іноземної валюти на міжбанківському ринку для дострокового погашення резидентами кредитів від нерезидентів у іноземній валюті;
- обмеження на видачу (отримання) готівкових коштів в іноземній валюті з поточних та депозитних рахунків клієнтів через каси та банкомати банків у межах до 15 тисяч гривень на добу на одного клієнта та введення обмежень щодо переказу коштів клієнтів в іноземній валюті;

– здійснення операцій купівлі-продажу іноземної валюти за гривні на міжбанківському валютному ринку України виключно на умовах «тод», «том» або «спот». Операції без фізичного постачання валюти заборонено [3].

Протягом 2014 року уряд України здійснив низку заходів для стабілізації економіки та фінансів та зменшення політичної та соціальної напруги. Відновив переговорний процес із місією Міжнародного Валютного Фонду щодо рефінансування заборгованості та виділення стабілізаційних кредитів, а також кредитів на реформування економіки та державного управління. Міжнародні організації, США та Європейський Союз зголосилися надати суттєву фінансову допомогу на реструктуризацію та підтримку української економіки.

На сьогоднішній день на ринку споживчого кредитування існують ряд невирішених проблем, які мають місце з початку фінансової кризи. У докризовий період споживче кредитування розвивалося швидкими темпами. Темпи росту обсягів споживчих кредитів перевищували темпи росту реальної заробітної плати та доходів населення (табл. 1).

1. Аналіз ринку споживчого кредитування України за період з 01.01.2008 по 01.01.2014 рр. [4]

Найменування	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
ВВП, млн. грн.	720731	948056	913345	1082569	1302079	1411238	1454931
Доходи населення, % до попереднього року	132,04	135,67	105,80	123,10	115,00	114,50	105,30
Номінальна середня заробітна плата, грн.	1351,14	1806,40	1906,00	2239,00	2633,00	3025,00	3265,00
Реальна середня заробітна плата, % до попереднього року	112,50	106,30	90,80	110,20	108,70	114,40	108,20
Темпи росту споживчих кредитів, %	173,70	161,77	73,68	89,66	102,64	99,06	109,44
Частка споживчих кредитів у кредитному портфелі, %	26,75	25,09	18,88	16,38	15,51	18,00	17,12
Частка споживчих кредитів у ВВП, %	15,96	19,63	15,01	11,36	9,69	8,86	9,40

Частка даного виду кредитів у загальному обсязі кредитного портфеля станом на 01.01.2008 склала 26,75%, причому 57,33% всіх споживчих кредитів були надані в іноземній валюті. Активізацію споживчого кредитування у даний період можна пояснити спрощенням процедури надання кредиту, входженням на український банківський ринок іноземних банків, що надало доступ до більш дешевих ресурсів, а також високою дохідністю таких кредитів у порівнянні з іншими кредитними продуктами.

У період фінансової кризи при нестабільності макроекономічного середовища, реалізації валютного ризику темпи росту споживчого кредитування значно зменшилися. У цей період майже 30% споживчих кредитів були визнаними проблемними.

У 2014 році сегмент споживчого кредитування увійшов в глибоку кризу: обсяг кредитів знизився, кількість кредиторів зменшилася на третину, середні реальні ставки по деяких видах позик зросли на 10 – 13 пп.

Офіційна статистика від Національного банку демонструє зовсім невелике зменшення обсягу споживчих кредитів за 11 місяців 2014 року. За даними регулятора на кінець листопада-2014, кредитний портфель склав 137,3 млрд грн. (рис. 1).

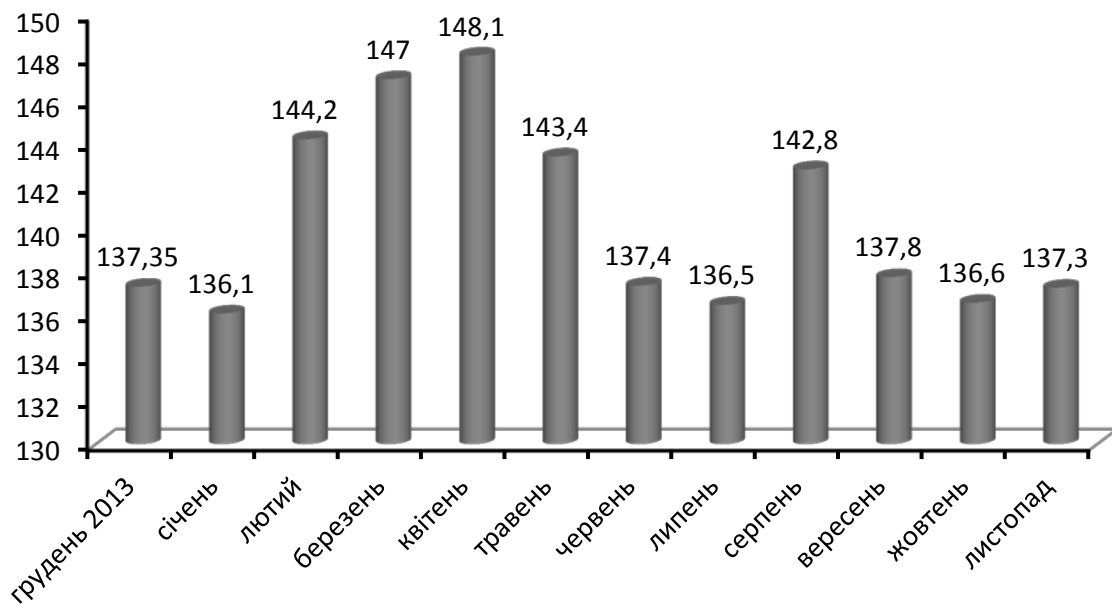

Рис. 1. Динаміка об'єму споживчого кредитування населення, млрд.грн. [4].

Насправді ж зниження було набагато більшим, ніж показує статистика. Справа в тому, що більше 40% споживчих позик видано в іноземній валюті, і падіння курсу гривні автоматично збільшує обсяг кредитного портфеля в національній валюті. Якщо ж подивитися на статистику тільки за споживчими позиками, виданих в гривні, то за 11 місяців 2014 вони знизилися на 9,5% – з 108,3 до 98 млрд грн.

Середня реальна вартість беззаставних кредитів готівкою в 2014 році стрімко злетіла. За підсумками року – реальні ставки за беззаставними кредитами строком на 1 – 3 роки зросли майже на одну п'яту від загального значення, або на 11 – 12,6 пп. — до 74 – 77% реальних річних. Вартість кредитів строком на п'ять років злетіла взагалі в два рази – до 84% реальних річних.

Кеш-кредит в 2014 році був найбільш затребуваний серед кредитних продуктів для населення. Незважаючи на підвищений ризик активних беззаставних операцій, на ринку кеш-кредитування з'явилися нові банки. І це цілком обґрунтовано, адже протягом року населення не припиняло проявляти інтерес до цього продукту, незважаючи на підвищення вартості на 7 – 10% і посилення вимог до профілю клієнта.

Зовсім іншою була ситуація зі ставками в сегменті кредитування готівкою під заставу нерухомості та авто: незважаючи на значне скорочення числа кредиторів, вони подорожчали менш, ніж на один процентний пункт: до 29% реальних річних по терміну на рік, 26% реальних річних по терміну на п'ять років і 24% реальних річних по терміну на 10 років.

Знижувалося в минулому році і пропозиція споживчих кредитних програм. Кількість банків, що видають нецільові кредити готівкою серед 50-ти лідерів за активами, обвалилося більш ніж на третину, втративши з десятка кредиторів. Виняток склали лише нецільові позики строком на п'ять років – кількість кредиторів за ним збільшилася – за рахунок одного банку. Що стосується кількості пропозицій, то воно скоротилося ще більше, ніж кількість кредиторів – а саме, вполовину (також за винятком позик строком на п'ять років) (табл. 2).

2. Кількість банків за активами, що працюють на ринку споживчого кредитування, і споживчих кредитних програм в Україні

Строк кредиту	Кількість банків кредиторів		Зміни за 2014 рік		Кількість кредитних програм		Зміни за 2014 рік	
	08.01.2015	08.01.2015	шт.	%	08.01.2015	08.01.2015	шт.	%
<i>Беззаставні кредити</i>								
1 рік	26	17	-9	-35%	183	97	-86	-47%
3 роки	26	16	-10	-38%	170	80	-90	-53%
5 років	4	5	1	25%	10	11	1	10%
<i>Нецільова іпотека</i>								
1 рік	23	15	-8	-35%	53	41	-12	-23%
5 років	22	12	-10	-45%	51	29	-22	-43%
10 років	8	7	-1	-13%	17	15	-2	-12%

У 2014 році авторинок пережив також сильний спад. Кількість проданих за рік легкових автомобілів виявилася найнижчим за останні 12 років. Порівняння з 2013 роком не менш сумно. Тоді ринок просів на 10%, всього було продано 213,3 тис. авто, і експерти охрестили 2013 депресивним. За 2014 продажі скоротилися ще на 55%, і було реалізовано лише 97 тисяч легкових авто (за даними «Укравтопрому»). Статистика продажів по окремих брендах автомобілів виглядає нерівномірно: деякі виробники втратили 7%, порівняно з 2013 роком, а інші – всі 70%. Лідерами за кількістю проданих авто стали Toyota, Geely, Zaz, Hyundai і Volkswagen [5].

Існує дві основні причини істотного скорочення споживчого кредитування, і обидві з них – є найважливішими подіями 2014 року: це ліквідність банківської системи в цілому і фінансовий стан позичальників. Перше однозначно вплинуло на пропозицію, багато банків частково або повністю зупинили кредитування, по суті кредитні послуги можуть надати тільки найстабільніші установи. Друге вплинуло на попит (клієнти стали більш обережними, менша впевненість у завтрашньому дні не дозволяє збільшувати кредитне навантаження) і на платоспроможність по вже набутих позиками.

За словами експертів, в новому році допомогти сегменту зможе лише держава. Стабілізаційні процеси політичної та економічної ситуації в країні призведуть до збільшення споживчих можливостей населення, а якщо є попит – буде і пропозиція. І щоб держава нарощувало свою присутність на ринку нерухомості, а Державний фонд у свою чергу виділяв більше коштів на впровадження різних соціальних програм з частковою компенсацією вартості нерухомості.

Надання споживчих позик населенню підвищує їхній платоспроможний попит, життєвий рівень у цілому та прискорює реалізацію товарних запасів, послуг, сприяє створенню основних засобів [6].

Водночас середня сума позики на одну людину в Україні становить приблизно 210 євро, що значно менше від аналогічних показників країн Східної Європи – 830 євро в Польщі, а тим більше Західної Європи – 6 800 євро в Німеччині та 10 400 євро у Великобританії [7].

Світовий досвід показав, що функції посередника з обміну інформацією про платоспроможність бере на себе кредитне бюро. Науковці визнають ефективним функціонування такого структурного ланцюга "банк (інвестиційна компанія) – кредитне бюро – позичальник". Кредитні бюро в тій чи іншій формі діють практично в усьому світі. Наприклад, у Канаді вони діють з 1919 р., в Україні процес їх становлення було започатковано в 2005 р.

Сьогодні кредитні Агентства (бюро) в тій або іншій організаційній формі діють практично у всьому світі. Більшість країн прийшла до висновку, що ефективний розвиток економіки неможливий без інформаційної відвертості і прозорості. Таким чином, збільшення міри доступності інформації у сфері фінансового посередництва позитивно позначається на ефективності кредитування, і як наслідок на зростанні валового внутрішнього продукту і продуктивності праці.

Нині на ринку з'явилась нова тенденція – адаптація умов кредитів до можливих проблем у позичальника у зв'язку з кризою. Наприклад, дозвіл без санкцій пропустити один місяць платежу, закріплене на рівні кредитного договору. На ринку вже з'явилися програми кредитування з грейс-періодом і кредитними канікулами, тобто кредитна картка з пільговим періодом дозволяє не платити відсоток за використання позикових коштів, якщо заборгованість була погашена у встановлені терміни, як правило, 30 – 60 календарних днів.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що очікувати пожвавлення ринку споживчого кредитування у короткостроковій перспективі не варто. Це пояснюється тим, що для банків споживчі кредити продовжують залишатися найризикованішим напрямом розміщення банківських ресурсів, а банківський сегмент почне відновлюватися, лише тоді, коли закінчиться банківська і валютна криза. Необхідна стабільність і стійкість національної валюти, лише тоді вкладники не будуть панікувати, а позичальники зможуть прогнозувати свої можливості.

На ринку вже з'явилися програми кредитування з грейс-періодом і кредитними канікулами. У нинішніх умовах вважаємо, що необхідно модернізувати діючі програми на предмет підтримки клієнтів при виникненні фінансових проблем, а нові програми зорієнтувати на мінімізацію ризиків ще при видачі.

Для того щоб збільшити обсяги споживчого кредитування в Україні необхідно:

- передусім, продовжувати роботу з мінімізації кредитного ризику: створення картотеки недбайливих платників дозволить уникнути ймовірності отримання декількох кредитів у різних банках за низької платоспроможності позичальника чи свідомого зловживання;
- забезпечити надійність банківської та фінансової системи;
- створити дієву систему захисту прав споживачів фінансових послуг через врегулювання питань повноважень державних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991р. № 1023-ХІІ. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
2. Офіційна інтернет-сторінка Державної іпотечної установи. [Електронний ресурс]. — Доступний з <http://www.ipoteka.gov.ua>.
3. Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України: Постанова Правління НБУ №540 від 29.08.2014р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=9987297>
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
5. П'ять тенденцій: огляд ринку автокредитування за 2014 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://groshi-v-kredit.org.ua/pyat-tendentsij-ohlyad-rynku-avtokredytuvannya-za-2014.html>
6. Кириченко О. Управління ризиками у сфері банківського споживчого кредитування / О. Кириченко, Л. Патерікіна // Банківська справа. — 2008. — № 6. — С. 15 – 27.
7. Гриньков Д. Опасные сети / Д. Гриньков // Бизнес. — 2007. — № 31. — С. 48–51.

Одержано 6.04.2015

Аннотація

Власюк С.А.

Основные тенденции потребительского кредитования в Украине

Доказано, что на современном этапе выхода Украины из кризисного состояния и дальнейшего экономического роста стимулирующим фактором развития экономики выступает банковское потребительское кредитование.

Выявлено, что на сегодня самый высокий уровень объемов потребительского кредитования зафиксировано в странах Азии, на втором месте – страны Европы, на третьем – Латинской Америки. Отметим, что в развитых странах потребительское кредитование приносит банкам львиную долю доходов, ведь почти все крупные покупки совершаются в кредит.

Установлено, что в период (2013 – 2015гг.), когда Украина находилась в состоянии политических и экономических потрясений, кризисными явлениями в экономике Украины и отечественной банковской системы в частности, стали явления, которые имели системный характер и негативное влияние на большинство украинских банков в первую очередь в результате потери ими значительного объема ликвидных средств из-за оттока средств клиентов из банковской системы.

При исследовании установлено, что за анализированный период правительство Украины осуществил ряд мер по стабилизации экономики и финансов и уменьшение политической и социальной напряженности.

Доказано, что в 2014 году сегмент потребительского кредитования вошел в глубокий кризис: объем кредитов снизился, количество кредиторов уменьшилось на треть, средние реальные ставки по некоторым видам займов выросли на 10 – 13 пп.

На основе мирового опыта установлено, что функции посредника по обмену информацией о платежеспособности берет на себя кредитное бюро.

Доказано, что на кредитном рынке уже появились программы кредитования с грейс-периодом и кредитными каникулами.

Предложено, для увеличения объемов потребительского кредитования в Украине: продолжать работу по минимизации кредитного риска; обеспечить надежность банковской и финансовой системы; создать действенную систему защиты прав потребителей финансовых услуг через урегулирование вопросов полномочий государственных органов.

Ключевые слова: кредит, потребительский кредит, риски, кредитный рейтинг, кэш-кредит.

Annotation

Vlasiuk S.A.

The main tendencies of consumer crediting in Ukraine

It is defined that in current stage of taking Ukraine out of crisis state and further economic growth, the stimulating factor of the development of economics is the bank consumer crediting.

It is identified that nowadays the highest level of the amount of consumer crediting is fixed in the countries of Asia, the second level is devoted to the countries of Europe, the third level is devoted to Latin America. The another defines that in developed countries consumer crediting gives to banks a great amount of profits, because almost all great purchases are made with the help of credit.

It is set that in a period from 2013 to 2015 when Ukraine was in a state of political and economical problems, the crisis aspects that had the systemic nature and negative influence on most Ukrainian banks because of their losing of great amount of available assets because of the taking back of clients' assets from bank system.

During the research it was defined that during the studied period the government of Ukraine provided a lot of measures of making economic and financial condition of political and social tension more stable and less.

It is studied that in 2014 the segment of consumer crediting was included in a deep crisis: the amount of credits was reduced, the amount of creditors was reduced in three times, the average rates in some varieties of loans increased in 10 – 13 p.

On the basis of world experience it was defined that crediting bureau takes functions of intermediary in exchanging of information and payment capacity.

It is defined that crediting market has the programmers of crediting of greis-period and credit holidays.

It was proposed that for increasing of the amount of consumer crediting in Ukraine: to continue to work with minimum credit risk; to provide the insurance of bank and financial system; to create useful system of protection of rights of consumer of financial services the regulation of problem of capacity of state established.

Key words: *credit, consumer credit, risks, credit level, cash-credit.*

УДК 332.282:63

ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

М.А. Коротєєв, кандидат економічних наук

О.В. Семенда, аспірант

Уманський національний університет садівництва

В статті розглянуто проблеми розвитку земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах на основі приватизації земель та подальший їх розвиток, спрямований на ефективне, екологічнобезпечне землекористування.

Ключові слова: *землекористування, земельні відносини, оренда, земельна частка (пай), паювання, державні акти*

Земельні відносини завжди відігравали провідну роль у життєдіяльності й господарюванні українського народу. Трансформація національної економіки до ринкових умов зумовила відповідні зміни у земельних відносинах, що знайшли своє втілення у приватизації земель, зміні форм власності на землю, формуванні відповідальності господарюючих суб'єктів за раціональне її використання й